

Pietro Archati

Mojžíš a desatero přikázání – str. 1

Monoteismus jako lidské vědomí Já – str. 2

S Mojžíšem dosahuje židovství dalšího stupně svého vývoje, který je neméně důležitý jako ten Abrahamův. Tak jako musel Abraham opustit Chaldeu, musí Mojžíš vyvést hebrejský národ z Egypta a zavést ho do země zaslíbené. V Abrahamovi se rodí tělo Já jako základ sebevědomí; skrze Mojžíše se duši jáského člověka dostává výchovy díky věrnosti zákonu.

Stupeň, jehož je prostřednictvím Mojžíše ve vývoji hebrejského národa dosaženo, již bezprostředně nesouvisí se stavbou vhodného těla, nýbrž s náležitým uzpůsobením duše - s příslušnými myšlenkami, city a volnými impulzy. Jeho úkolem je teď nechat v člověku povstat zvláštní vnitřní svět, citění, které bude s to řídit se smyslem vývoje na základě vlastního vhledu, o své vlastní vůli.

Fyzický základ, vytvořený Abrahamovým prostřednictvím, se uplatňuje v přikázání zachovat čistotu krve. Jahve je božstvo, jež působí v silách krve, v dědičnosti plynoucí od pokolení k pokolení: Nazývá sám sebe „bohem Abrahamovým, Izákovým a Jákobovým“.

S Mojžíšem se klade důraz na vnitřní svět duše. Pro zrod lidského Já je od nynějška důležité, aby člověk věrně dodržoval zákon, který Mojžíš dostal na hoře Sinaji. Jako člověk může prospívat jen tehdy, bude-li dbát na desatero přikázání a další předpisy Tóry. Krev je fyzickým základem židovství, zákonem duševním: je to způsob, jakým hebrejský člověk vnitřně žije a prožívá sám sebe.

Co je smyslem desatera? Rudolf Steiner ukazuje tento pilíř západní kultury v novém světle, když ho představuje jako deset bytostných vlastností Já. Těchto deset přikázání jsou způsoby chování, které každému člověku napomáhají k tomu, aby stále zřetelněji žil jako svébytné Já. V následování desatera se člověk stává stále odpovědnějším za vlastní vývoj, ale také za vývoj celého lidstva a Země.

První z desatera přikázání Steiner reprodukuje takto (2. kniha Mojžíšova, 20, 2-6): *»Já jsem věčné božství, které v sobě pociťuješ. Já jsem tě vyvedl z egyptské země, kde jsi nemohl následovat Mě v sobě. Od této chvíle nebudeš stavět jiné bohy nade Mě. Nebudeš za vyšší bohy uznávat to, co ti ukáže vyobrazení něčeho, co září na obloze, co působí ze země nebo mezi nebem a zemí. Nebudeš se klanět ničemu, co je ze všeho toho pod božstvím v tobě. Neboť Já jsem to věčné v tobě, co působí v těle a tím na následující pokolení. Jsem stále působící božství. Nepoznáš-li Mě v sobě, jako tvé božství se u dětí, vnuků a pravnuků vytratím a jejich tělo zpustne. Poznáš-li Mě v sobě, budu až do tisícího pokolení žít jakožto Ty, a těla tvého národa budou prospívat" (přednáška z 16. 11. 1908, GA 107).*

Z tohoto přetlumočení je zřejmé, že smyslem všech přikázání Mojžíšova zákona je probudit v člověku prožitek toho, že je vlastním Já, a tento prožitek neustále podněcovat. Jenom díky tomu, že člověk žije jako Já, že začne být schopen sám myslet a svobodně jednat, může také v morálním smyslu převzít odpovědnost za vlastní jednání.

Mojžíš na hoře Sinaji přijme - nejprve ještě jako božské zjevení, takřkajíc zvenčí - deset zákonů, deset cest ke zrodu Já. Těchto deset nabídek cesty k lidství naplňuje svůj smysl do té míry, do jaké si člověk osvojí z vlastní zkušenosti vycházející přesvědčení, že mu pomáhají, že mu skutečně prospívají. V důsledku toho je bude dodržovat stále méně proto, že má, a stále více proto, že chce.

Já je něco ryze niterného, je to ryze niterná zkušenost duše, že se prožívá jako Já. Proto si Hebrejec nesmí vytvářet vnější obraz Jahva. Každý viditelný obraz, každé zvnějšnění by bylo v rozporu se zcela zniterněnou zkušeností toho, že člověk je svým vlastním Já. V naprostém protikladu k tomu sestává řecké umění ze samých zobrazení, z nesčetných vnějších obrazů - včetně obrazů bohů. To vysvětluje opozici Židů, jejich vymezování se vůči „pohanství“, jehož je Starý zákon plný.

Také Mojžíšovo poslání představuje jen jeden stupeň vývoje - hebrejský národ musí jít dál. Co Mojžíš ještě přijal zvenčí jako zákon vývoje Já, jako božské zjevení shůry, musí jednotlivý člověk, každý Žid zniternit tak, aby se to stalo jeho nejintimnějším a nejosobnějším přesvědčením. Je-li tento bod dosažen, stává se i Mojžíšova zprostředkující role nadbytečnou. Tím se vysvětluje, proč Mojžíšovi není dovoleno doprovázet svůj národ do Svaté země: do země, kde už lidské Já nepotřebuje žádné zprostředkování zvenčí, žádného prostředníka mezi sebou a Jahvem. Zemí zaslíbenou je člověk, který prožívá Já jako nejhlubší niternost své bytosti.

Monoteismus jako lidské vědomí Já

Zjevení, kterého se Mojžíšovi dostalo na hoře Sinaji, je počátkem monoteistického vědomí v duchovním vývoji lidstva. Toto vědomí obsahuje dva od sebe navzájem neoddělitelné aspekty: na jedné straně lidský prožitek sebe samého jako v sobě uceleného Já, na druhé straně pojmání božství jako bytosti nadané všemi vlastnostmi Já.

Když se člověk začne prožívat jako svébytné Já, nemůže jinak, než považovat tutéž duchovně-jáskou jednotu také za nejvyšší a nejbytostnější vlastnost božstva, jež člověka stvořilo ke svému obrazu. Ludwig Feuerbach se příliš nemýlí, tvrdí-li, že člověk může božstvu připsat jen ty vlastnosti, které prožívá sám u sebe. To, s čím nemá žádnou zkušenost, pro něj neexistuje. Již řecký sofista Protagoras chtěl v podstatě říci něco podobného svým výrokem, že člověk je mírou všech věcí.

Proč ale byli Řekové polyteisté a nikoli monoteisté? Byli jimi proto, že na rozdíl od Hebrejců prožívali spíše mnohotvárnost duše a zatím zcela počátečně síly Já, síly ducha, který teprve harmonizuje mnohost v jednotu.

Opakovaně jsme se zmiňovali o tom, že je podstatný rozdíl, jestli se člověk prožívá jako duše nebo jako duch. Duše nikdy nezůstává sama se sebou totožná, je dmoucím se mořem pudů, žádostí, vášní a tužeb. Nic ve světě citů není stálé, nýbrž vše je v pohybu, nic není objektivní, nýbrž vše je subjektivní, vše je prožíváno zcela osobním způsobem. Duch je naproti tomu úsilím o jednotu. Duch zůstává ve všech změnách v čase totožný sám se sebou, duch je trvalost. Člověk se prožívá jako duch nadaný Já natolik, nakolik formuje mnohotvárnost duševních impulzů v jednotu. Já je pánem - řecký (kyrios), latinsky dominus - duševních sil, sil psýché; pán je doslovným překladem slova kyrios, řeckého označení Já, toho, kdo opanovává duševní síly.

Řečtí bohové jsou duchovní bytosti, které mají za úkol řídit v člověku i ve světě duševní síly. Pro Jahvův národ, národ Já, bylo otázkou života a smrti, aby stále usiloval o to, aby neupadl zpět do polyteismu pohanů. Pro další existenci národa monoteismu to bylo neustálé ohrožení života. Přestane-li se člověk prožívat jako Já, nelze již mluvit o svobodě nebo morální odpovědnosti.

Hebrejci je řečeno: Nesmíš si učinit vnější obraz svého Boha. „Svého Boha“ je výraz, který by se dal možná lépe přeložit jako „Boha Já“. Tam, kde se v hebrejské Tóře použije výraz „tvůj Bůh“ nebo „můj Bože, můj Bože...“ se tento výraz vztahuje k „Bohu Já k Jahvovi. Jinak neporozumíme tomu, proč se zde neříká „našeho Boha“, proč se nemluví o božstvu celého společenství - vždyť v židovství přece hraje národ rozhodující roli.

